

אונס אשתו

העבודה מוגשת בחסות העמותה של נוער שוחר משפט עברי.

הקדמה אישית

בחרתי את הנושא "אונס אשתו" מכיוון שמעניין אותי לדעת מה קורה באמת במקרה שגבר אונס את אשתו, האם זה יכול להיחשב כאונס? הרי זאת אשתו, היא התחתנה אתו בידועין כי זה חלק מהנישואים, איך היא יכולה לחזור בה עכשיו ולסרב. מעניין אותי לדעת מה תהיה עמדת התורה והרבנים בעניין הזה הרי מצד אחד התורה היא הדבר הכי נכון והכי מוסרי בעולם לפי דעתי. אבל מצד שני לא חסר התייחסויות שוביניסטיות לאישה בתורה והרבה פעמים מייחסים אותה שם כ"קניין" שהגבר קונה, ועצם העובדה

שעד "חרם דרבנו גרשום" היה מותר מהתורה לגבר להתחתן עם כמה נשים ואישה היה אסור להתחתן עם כמה גברים אומר דרשני.

תוכן העניינים

4	מבוא	פרק ראשון
5	מהו אונס	פרק שני
7	היחס לאונס במשפט העברי וחובות הגבר לאשתו	פרק שלישי

16	אונס אשתו במשפט העברי	פרק רביעי
18	גישת המשפט הישראלי לאונס אשתו והשתלשלותה	פרק חמישי
20	סיכום	פרק שישי
21		ביבליוגרפיה

מבוא:

המקרה של אדם אשר אונס את אשתו מובא גם במשפט העברי וגם במשפט הישראלי. במהלך העבודה אנחנו נחקור את חובות הגבר לאשתו, היחסים האמורים לשרור בין בני הזוג בנישואים, השלכות אישה מורדת ועוד'. במהלך העבודה אנחנו נחקור את גישת המשפט העברי הישראלי והאנגלי לנושא הנ"ל, ונלמד את ההלכות למעשה + גזרי הדין שנלמדים מהם.

מהו אונס?

אונס כהגדרה הינו החדרת איבר מאיברי הגוף או חפץ לאיבר המין של האישה.

אונס יכול להתבצע באי ידיעת הנאנסת או ידיעתה אך חוסר הסכמתה וחוסר יכולתה להתנגד מכל סיבה שהיא (לדוגמא: סימום הנאנסת או קשירתה בצורה שתמנע ממנה את היכולת להתנגד או אפילו כפי שנלמד בהמשך אישה שמפחדת שאם תתנגד תקבל מכות).

לרוב אונס מתבצע מחוץ לנישואים ולקשר זוגי שקיים בין גבר ואישה. אולם ישנם גם מקרים, מועטים אמנם אך קיימים של גבר שאונס את אשתו ועל כך נדבר.

שנים רבות עמדה השאלה האם יכולה להיווצר אפשרות כזאת של אדם שאונס את אשתו הרי זו אשתו, קניינו, שבעצם חוזה הנישואין והסכמתה מסרה מראש את עצמה לבעלה בעניין זה ואין היא יכולה לחזור בה.

במהלך ההיסטוריה היו לא מעט תלונות של נשים שטענו שנאנסו על ידי בעלם אך לא הכירו בהן בגלל הדעה שרווחה באותה התקופה שגבר לא יכול לאנוס את אשתו החוקית שמסרה את עצמה לרשותו.

בשנים האחרונות החל מתחילת המאה עשרים ואחת דעה זו לאט לאט קיבלה תפנית במרבית הארצות על ידי ארגון זכויות האדם ותנועות פמיניסטיות שפעלו רבות להכרה משפטית באיסור אינוס בת הזוג, עד שבדצמבר 1993 פרסם המפקח העליון של האומות המאוחדות הצהרה שאומרת שאינוס בת הזוג הינו הפרה בוטה של זכויות האדם.

מאז ועד היום אינוס בת הזוג נמצא מחוץ לחוק ברוב מדינות העולם. אולם, ישנם מדינות כמו אפגניסטן שלא מכירות בחוק, ובאפשרות של גבר שאונס את אשתו. השקפתם כמו השקפת שאר ארצות האסלם נובעות מהשקפת הדת האסלמית שאומרת שהאישה היא קניינו של בעלה, השקפה שמתייחסת לאישה כחפץ ברשות הגבר ושנתנה לגיטימציה לבעל הרכוש(האישה) להשתמש ברכושו(אשתו) כראות עיניו. השקפה האומרת כי אילוץ האישה להתמסר לבעלה בכל עת שיחפוץ וגם בעיתות בהם אינה מעוניינת אינם בגדר אונס אלא בגדר שימוש חוקי של הבעל ברכושו (אשתו). כתוצאה מהאידיאולוגיה הזאת בארצות האסלם אין הכרה באינוס הבעל את האישה וכן המעשה מותר ואינו בגדר עברה על החוק.

היחס לאונס במשפט העברי וחובות הגבר לאשתו

בתורה אנו רואים כמה וכמה התייחסויות ליחסים בין הגבר לאשתו, מעמד האישה ביחס לגבר, וכן יחס התורה לאונס בכלל.

מעשה דינה בחומש בראשית מספר על שכס בן חמור שאנס את דינה בת יעקב, אהב אותה ורצה לקחת אותה לאישה. האחים ששמעו את המקרה כעסו מאוד על שחילל את אחותם ואמרו לו במרמה כי אם ירצה להתחתן איתה יהיו חייבים הוא וכל ארצו לימול בשר עורלתם. ביום השלישי למילה שהוא כידוע היום הכי כואב לנימול יצאו שמעון ולוי בני לאה הרגו את כל שכס ולקחו בחזרה את דינה מהארמון. כשהגיעו בחזרה לאוהל, יעקב כעס עליהם מאוד והוכיח אותם על הדרך הטקטית של הפעולה שלהם אך לא הוכיח אותם על המעשה עצמו: "עכרתם אותי להבאישני ביושבי הארץ בכנעני ובפריזי ואני מתי מספר ונאספו עליי והיכוני ונשמדתי אני וביתי"¹. תגובתם של שמעון ולוי היתה: "הכזונה יעשה את אחותנו"²! לאחר מכן יעקב לא עונה להם. אנחנו רואים במקרה את חומרת עבירת האונס ואפילו ההסכמה של יעקב לחומרת העונש שנתנו שמעון ולוי לשכס (ההסתייגות שלו היתה מהתוצאה שעלולה להיגרם בעקבות המעשה שהם לא רבים וחזקים מספיק ועכשיו כל עמי האזור יבואו להרוג אותם)

ישנו גם את מקרה פילגש בגבעה

איש משבט לוי הגר בהר אפרים לקח פילגש מבית לחם יהודה, האישה מרדה בו, וברחה אל בית אביה שבבית לחם, שם שהתה במשך 4 חודשים. לאחר מכן, הגיע אליה האיש לשכנע אותה לחזור. לאחר שהות של כמה ימים בביתו של אביה, שניסה להשאיר אותם עוד ועוד שם (ייתכן שחשש מהסכנות שבדרך, חשש שאכן התאמת), יצאו האיש, פילגשו ונערו לעת ערב על דרך ההר צפונה לכיוון עירם. כשהגיעה שעת החשכה, היו הם ליד יבוס, היא ירושלים שעוד הייתה עיר יבוסית. האיש סירב לעצת נערו ללון ביבוס, בנימוק ש"לא מבני ישראל הנה" (שופטים י"ט, י"ב), והמשיך בדרכו במטרה ללון באחת מערי בנימין -

¹ בראשית לד', לו.
² בראשית לד', לו.

גבעה או רמה. הם המשיכו ברכיבתם, והשמש שקעה כאשר היו ליד גבעה, שם ישבו ברחוב וחיכו, לשווא, שיהיה מי שיאסוף אותם ללון בביתו. רק איש זקן מהר אפרים, שהגיע מהשדה, הסכים להכניסם הביתה, להאכילם ולהשקותם. בעודם בסעודה, הקיפו את הבית אנשי העיר, ודרשו להוציא את האיש החוצה במטרה לאונסו או להתעלל בו. המארח התחנן לפנייהם שלא יעשו זאת לאורחו, ויעץ שבמקום זאת, הוא יוציא אליהם את בתו הבתולה ואת פילגשו של האורח. על אף סירובו של ההמון, הוציא האיש את פילגש האורח בכוח החוצה, שם התעללו בה בני העיר כל אותו הלילה. לפנות בוקר שילחו אותה, והיא נפלה מתעלפת על פתח הבית, עד אור היום. כאשר קם האיש בבוקר, פתח את דלתות הבית לצאת לדרכו וראה את פילגשו מוטלת על הסף. כשראה שאינה מגיבה (ככל הנראה מתה כבר), לקח אותה לביתו. שם ניתח את גופתה לשנים עשר נתחים, ושילחם לכל חלקי הארץ. העם, מזועזע קשות, נקהל כאיש אחד אל העיר מצפה, שם ביקשו מאנשי שבט בנימין להסגיר לידיהם את האנשים שעשו את המעשה כדי להענישם בעונש מוות. לאחר שאנשי בנימין סירבו, הם הכריזו מלחמה על שבט בנימין המוגדרים כגיבורי מלחמה, בהכריזם שמי שלא יעלה למלחמה יומת, וגם נשבעו, שלא לתת מבנותיהם לבנימין לנשים. המלחמה התנהלה בשלוש מערכות, כאשר בשתיים הראשונות הפסידו בני-ישראל למרות העדיפות המספרית הגדולה (400,000 לעומת 26,700 לוחמים), ולמרות עידוד של האורים ותומים ששאלו בהם האם לעלות למלחמה, ובכל אחד מהימים נהרגו עשרות אלפי לוחמים מישראל (22,000 ביום הראשון ו-18,000 ביום השני). רק במערכה האחרונה ניצחו ישראל את בני בנימין, על ידי הצבת מארב בדומה לתכסיס ששימש את יהושוע במלחמת העי. בניצחון זה הכו כמעט את כל בני בנימין, ושרפו באש את עריהם. רק שש מאות איש מבני בנימין נותרו.

לאחר הניצחון, הבין העם כי עומד להיכחד שבט שלם מישראל - שהרי נאסר על בני ישראל לתת מבנותיהם לנשים לבני בנימין. עקב כך, נקטו שני צעדים: ראשית, החליטו לממש את השבועה להרוג את מי שלא השתתף במלחמה. כך, יצאו למלחמה על אנשי יבש גלעד, הרגו באנשיהם ולקחו ארבע מאות בתולות בשביל אנשי בנימין. בכך פתרו חלק מהבעיה אולם

פתרון זה לא הספיק מכיוון שהיו שש מאות מבני בנימין והיו ארבע מאות בתולות וחסרו מאתיים לשאר הגברים, ועל כן ננקט צעד שני: הוחלט לנצל את החג בשילה, שבו מחוללות בנות העיר בכרמים) ט"ו באב, על פי המסורת), כאשר בני בנימין יחטפו להם נשים מהמחוללות. כך, לא תופר השבועה, שהרי הן נחטפו ולא ניתנו מרצון. שבט בנימין לא התאושש דמוגרפית וגם כ-300 שנה אחר כך (בהתאם לתיארוך המקובל - ראה בפסקה הבאה), (שאל תמה בפני שמואל מדוע הוא בוחר בו למלוכה בטענו": הלוא בן ימיני (שבט בנימין) אנוכי, מקטני שבטי ישראל."

ולסיום נביא גם את סיפור אמנון ותמר.

אמנון מתאהב אהבה עזה בתמר אחותו הוא מתאוה להתקרב אליה אבל הוא יודע שיש לו קושי מדובר על אחותו "וַיֵּצֵר לְאִמָּנוֹן לְהַתְחַלֵּט, בְּעִבּוֹר תָּמָר אָחוֹתוֹ כִּי בְתוּלָה הִיא וַיִּפְּלֵא בְּעֵינָיו אִמָּנוֹן, לַעֲשׂוֹת לָהּ מְאוֹמָה". בצר לו הוא פונה לחברו ומקבל ממנו עצה כיצד להתקרב אל תמר " וַיֹּאמֶר לוֹ הַחֲדָב, שְׂכַב עַל-מִשְׁכַּבְּךָ וְהִתְחַלֵּט; וּבֹא אֲבִיךָ לְרְאוֹתְךָ, וְאָמַרְתָּ אֵלָיו תְּבֹא נָא תָמָר אָחוֹתִי וְתִבְרַנִּי לֶחֶם וְעָשִׂיתָהּ לְעֵינַי אֶת-הַבְּרִיָּה, לְמַעַן אֲשֶׁר אֶרְאֶה, וְאֶכְלֵתִי מִיָּדָה. " עשה עצמך חולה ובקש מדוד אביך שתמר תכין לך לחם ואז תבריא אומר לו חברו ואז כשהיא תהיה לידך תוכל לממש את רצונך. הרעיון קוסם לאמנון ודוד אכן פונה לתמר ומבקש ממנה שתלך לבית אמנון ותעזור לו להחלים ממחלתו. תמר מגיעה לבית אמנון מכינה לו לביבות בטקס מיוחד, אמנון מבקש מהאנשים אשר בחדר שיצאו ואז הוא מזמין אותה אל חדרו. תמר לא חושדת בשום דבר כי אמנון הרי אחיה מצד האבא. " וְתֵבֵא לְאִמָּנוֹן אָחִיהָ, הַחֲדָרָה וְתִגַּשׁ אֵלָיו, לְאָכְלֵל" ואז בהפתעה גמורה אמנון פונה לתמר ואומר לה " בּוֹאִי שְׂכַבִּי עִמִּי אָחוֹתִי". תמר פונה אל אמנון בטענה הגיונית " אֶל-אָחִי אֶל-תֵּעַנֵּנִי-כִּי לֹא-יַעֲשֶׂה כֵן, בְּיִשְׂרָאֵל" אבל אמנון נחוש בהחלטתו ואינו מרפה את אחיזתו בתמר. תמר מנסה לטעון שמעשה זה יפגע במעמדה " וַאֲנִי, אָנֹכִי אוֹלֵיךָ אֶת-חַרְפְּתִי ". כשטיעון זה לא עוזר היא פונה לאמנון ומנסה לתת למעשה לגיטימציה חוקית " וְעַתָּה דַבֵּר-נָא אֶל-הַמֶּלֶךְ, כִּי לֹא יִמְנַעֲנִי מִמֶּךָ ". ברור שגם טענה זו לא עוזרת ואמנון מבצע את שציפה וייחל לו ימים רבים " וַיִּחַזַּק מִמֶּנָּה וַיַּעֲנֶה, וַיִּשְׁכַּב אֹתָהּ ". מה נשאר מכל

האהבה הגדולה שהיתה לאמנון כלפי תמר ? " וַיִּשְׁנָאָה אֲמִנוֹן, שְׁנָאָה גְדוֹלָה מְאֹד " ולא די ששנא אותה אלא " כִּי גְדוֹלָה הַשְׁנָאָה אֲשֶׁר שְׁנָאָה, מֵאַהֲבָה אֲשֶׁר אֶהְבֶּה " . בסיום האונס אמנון מתנהג לתמר בבוז ובתיעוב גדול "וַיֹּאמֶר-לָהּ אֲמִנוֹן, קוּמִי לְכִי " . גם בקשתה של תמר שישאיר אותה תחת חסותו אינה מתקבלת ע"י אמנון " וְלֹא אָבָה, לְשָׁמֵעַ לָהּ " . והסיום של מעשה האונס הוא גירוש , תמר כבר אינה מוגדרת כאחותו אלא "וַיֹּאמֶר, שְׁלַחוּ-נָא אֶת-זֹאת מֵעַלֵי הַחוּצָה " . לאחר שנתיים אבשלום אחי תמר הורג את אמנון ובורח לגשור. בסוף גם יהיה מלחמה של אבשלום עם דוד אביו וכמעט התמוטטות הממלכה, וכל זאת בעקבות מקרה האונס של אמנון ותמר.

בשלושת הסיפורים מהתנ"ך שהבאנו : מעשה דינה, פילגש בגבעה, ואמנון ותמר. אנו רואים כי בכל המקרים הללו, מעשי האונס אינם עוברים בשתיקה וגורמים לתוצאה הרסנית וגם לא פרופורציונאלית אפשר להגיד. במקרה של דינה, אחיה נוקמים והורגים את אנשי העיר שבה התבצע האונס. במעשה פילגש בגבעה, ישראל יוצאים למלחמת חורמה כנגד אנשי שבט בנימין שאינם מוכנים להסגיר את האונסים וכמעט ומשמידים את השבט. ואילו במעשה אמנון ותמר, אבשלום – אח של תמר, נוקם את נקמתה, ורוצח את אחיו אמנון. אנו רואים כי כבר בתקופת התנ"ך האונס קיבל תגובה שלילית שלווה בעונש לאנס, מה שקורה עד היום. אולם ישנו עוד סוג של אונס שעד לא מזמן לא הכירו בו כאונס ולא הוציאו אותו מחוץ לחוק, והוא אונס בין בני זוג.

מעמד האישה ביהדות עבר תמורות ושינויים במהלך הדורות, והושפע הן מתהליכים פנימיים ביהדות והן מתהליכים חיצוניים. מלבד דמויות מפתח מועטות, הנשים במקרא תוארו לרוב באופן שטחי. תלותה של האישה ביחסים עם גבר (לרוב אב או בעל) אשר במסגרתם ייקבעו חובותיה וזכויותיה, וכוחו של הגבר על האישה נתנו את ההרגשה כי האישה היא פחותה מין הגבר ואין היא אדם בפני עצמו אלא רק מיוחסת לבעלה וכי ממילא רשאי בעלה להתנהג בה כרצונו כי שלו היא.

על כן באו חכמים ותקנו את הלכות בינו לבינה ואת היחסים שצריכים להיות בין הגבר לאשתו.

”שאריתה כסותה ועונתה לא יגרע”³

בתלמוד הבבלי⁴ יבמות סב ע”ב כתוב שהבעל צריך לאהוב את אשתו כגופו אבל לכבדה יותר מגופו.

תנו רבנן: האוהב את אשתו כגופו, והמכבדה יותר מגופו, והמדריך בניו ובנותיו בדרך ישרה...עליו הכתוב אומר ”וידעת כי שלום אהלך..”

הדרישה מהבעל לכבד את האישה יותר מגופו מנחה אותה להתייחסות רצינית כלפי אשתו כשם שהוא מתייחס ברצינות לצרכים של גופו. הצרכים של גופו הם פיזיים בעיקרם ומכאן אנחנו מבינים שעליו למלא את הצרכים הפיזיים של אשתו כביטוי של כבוד.

בתלמוד בבלי חולין פד ע”ב מתמקדים בצרכים הפיזיים:

”דרש רב עזריא.. מאי דכתיב: ”טוב איש חונן ומלוה יכלכל דבריו במשפט”?
לעולם לא יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו וילבש ויתכסה במה שיש לו
ויכבד את אשתו ובניו יותר ממה שיש לו, שהן תלויין בו והוא תלוי במי
שאמר והיה עולם”.

³ נאמר לאמה עברייה שמיועדת לנישואים, וממנה נלמד הדין לשאר הנשים. שמות כ”א י.
⁴ תלמוד בבלי – חובר בבבל, האמוראים הם מחברי התלמוד מטרותם העיקרית הייתה לברר את ההלכות שבמשנה ולנמק אותם כדי שיהיה אפשר לחיות על פיהן. נערך במאה ה-5.

רב עזרא⁵ מפרש את הפסוק בתנ"ך בכך שגבר צריך לתת לגופו מעט מזון, שתייה וכיסוי ולאשתו ובניו יותר ממה שיש לו, מכיוון שהם תלויים בו, והוא עצמו, תלוי באלוהים.

רש"י⁶ מפרש את "פחות ממה שיש לו" –

"פחות ממה שיש לו-פחות מכבדי היכולת, וילבש ויתכסה ע"פ היכולת שלא יתבייש ויכבד את אשתו יותר מהיכולת".

רש"י מפרש ואומר שכבוד האדם נמדד בין היתר על פי לבושו, לכן על אדם לאכול ולשתות פחות, להתלבש ולהתכסות על פי היכולת, אך לכבד את אשתו, בזה שילביש אותה יותר מיכולתו.

עוד מצינו בנושא כבוד ויחס הבעל לאשתו בסיפור הידוע על רב רחומי⁷ שביום כיפור היה מגיע לביתו כדי לשהות עם אשתו, הסיפור הוא על האופן בו הבעל מצער את האישה, וכיצד אלוהים מעניש אותו על כך.

תלמוד בבלי כתובות סב ע"ב:

רב רחומי היה מצוי לפני רבא מחוזה
היה רגיל שהיה בא לביתו בכל ערב יום הכיפורים
יום אחד משכה אותו הסוגיה
הייתה מצפה אשתו

⁵ רב עזרא - אמורא בבלי דורחמישי. תלמידו של רבא.

⁶ רש"י - רבנו שלמה יצחקי, גדול בפרשני המקרא והתלמוד ואחד מגדולי הפוסקים בהלכה. ממעצבי הלשון העברית, נולד ומת בטריש שבצפון צרפת.

⁷ רב רחומי - אמורא בבלי. דור רביעי-חמישי. תלמידם של אביי ורבא. למד במחוזא.

”עכשיו הוא בא עכשיו הוא בא”

לא בא.

חלשה דעתה

הורידה דמעה מעיניה.

היה יושב על הגג

נשבר הגג מתחתיו

ונחה נפשו.

בסיפור אנו רואים שהמצווה לשמח את האישה או לפחות לא לצער אותה, זו מצווה יותר חשובה מלימוד תורה.

העונש מידי שמיים בו מצא רב רחומי את מותו מזהיר את כול הבעלים שעליהם לדאוג קודם כול לכבודה של האישה, ומי שלא יעשה זאת יענש מידי שמיים.

על סמך הסיפור אומר הרב יוסף קארו⁸ בספרו ”שולחן ערוך”⁹:
”צריך להיזהר שלא לצער את אשתו, לפי שדמעתה מצויה”.

מהמקורות שהבאנו והסיפור על רב רחומי ראינו את החשיבות הגדולה ביחס הבעל לאשתו ומעט מן החובות שעל הגבר לעשות לאשתו (לדאוג לה לבגדים יפים, לשמח אותה וכו').
עתה ניכנס טיפה יותר עמוק ליחסים בינו לבניה וניגע בהלכות האישות והמקורות להן.

⁸ יוסף קארו- נולד בטולדו בספרד ב 1488. עבר לתורכיה, ואח”כ לצפת בישראל. נפטר ב 1575. שולחן ערוך ספר פסיקה מפורסם.

⁹ שולחן ערוך - ספר הלכה הבסיסי שכתב רבי יוסף קארו בצפת בשנת 1563, נדפס לראשונה בוונציה בשנת 1565. עליו מתבססים מרבית הפוסקים מזמנו והלאה.

במשנה בסדר נשים מסכת קידושין כתוב: "האשה נקנית בשלש דרכים, וקונה את עצמה בשתי דרכים. נקנית בכסף, בשטר ובביאה"¹⁰.

המשנה אומרת לנו שיש שלוש דרכים "לקנות" את האישה ואחד מהם הוא על ידי ביאה. כלומר בעצם קיום יחסי אישות בין הבעל לאישה הם מצדיקים את עצם היותם בעל ואישה.

המצווה הראשונה הכתובה בתורה היא מצוות פריה ורביה שקיבלה אדם וחווה בספר בראשית שכתוב: "וַיְבָרֶךְ אֱתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים: פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלְאוּ אֶת הָאָרֶץ"¹¹.

עוד כתוב בספר שמות: "שארה כסותה ועונתה לא יגרע" שאר- בשר, מזון. כסות- מלבושים או תכשיטים. עונתה- תשמיש המיטה. כלומר, הבעל מצווה שלא לגרוע מאישה את תשמיש המיטה. עוד שואלים במכסת כתובות מהי התדירות שחובה לקיים את יחסי המין כדי לקיים את המצווה הזו וזו לשון המשנה: "המדיר את אשתו מתשמיש המיטה - בית שמאי אומרין, שתי שבתות; בית הלל אומרין, שבת אחת. התלמידים יוצאים לתלמוד תורה שלא ברשות, שלושים יום; והפועלים, שבת אחת. "עונה" האמורה בתורה: הטיילים, בכל יום; הפועלים, שתיים בשבת; החמרים, אחת בשבת; הגמלים, אחת לשלושים יום; הספנים, אחת לשישה חודשים, דברי רבי אליעזר"¹². וכל המונע מצוות עונה מאשתו עובר על לאו מן התורה. אולם, אף שמקור הדין לחיוב ליחסי אישות נאמר ביחס לבעל, חיוב זה הוא הדדי ומוטל גם על האישה, וראיה לכך מסוגיה ד'מורדת' (משנה כתובות דף סג,א): "המורדת על בעלה פורחין לה מכתובתה". וכך נפסק להלכה (רמב"ם הלכות אישות יד, ח-יג ושו"ע אה"ע ע"ז ב-ג) שאישה המסרבת לקיים יחסי אישות עם בעלה מוגדרת כמורדת ונוקטים נגדה צעדים שקבעו חכמים, כגון הפסד כתובה ושאר זכויות כמפורט בהלכה. מכאן מוכח שחיוב ליחסי אישות הוא הדדי.

¹⁰ משנה – סדר נשים – מסכת קידושין פרק א' משנה א'.

¹¹ בראשית א', כח'.

¹² משנה מסכת כתובות פרק ה' משנה ה'.

אנו רואים כי קיום יחסי האישות בין הגבר לאשתו הוא מעשה חשוב ביותר בין לפריה ורבייה ובין לשלום בית, עד שעל פי "הקבלה"¹³ ו"ספר הזוהר"¹⁴ בית שלא מתקיימים בו יחסי מין- אין השכינה שורה בו.

בעקבות החשיבות הגדולה והציוויים המרובים בתורה על קיום יחסי האישות בין הגבר לאשתו נשאלה השאלה מה קורה במצב בו האישה מסרבת לקיום יחסי המין. האם מותר להכריח אותה לדבר המצווה? האם אישה כזאת נחשבת כמורדת? על זאת ועוד נעמוד בפרק הבא : אונס אשתו במשפט העברי

¹³ תורת הסוד והמיסטיקה היהודית.

¹⁴ הספר המרכזי של חכמת הקבלה, מיוחס לרבי שמעון בר יוחאי (תנא מהמאה ה-2 לספירה).

אונס אשתו במשפט העברי

נשאלת השאלה מה קורה במצב שהאישה מסרבת לקיים יחסי מין עם בעלה.

מצינו במסכת עירובין: "אמר רבי חמא אמר רב אסי: אסור לאדם שיכוף אשתו לדבר מצווה"¹⁵. סוגיה זו נקבעה כהלכה מפורשת בשולחן ערוך: "לא יבעול אלא מרצונה, ואם אינה רוצה יפייסנה עד שתתרצה"¹⁶.

הדברים מפורשים גם ברמב"ם¹⁷ שפסק: וכן אסרו חכמים שלא ישמש אדם מיטתו וליבו מחשב באישה אחרת, ולא יבעול מתוך שכרות ולא מתוך מריבה ולא מתוך שנאה ולא יבוא עליה בעל כורחה והיא יראה ממנו...¹⁸ ובמקום נוף פסק הרמב"ם: "ולא יאנוס אותה ויבעול אותה בעל כורחה, אלא לדעתה מתוך שיחה ושמחה"¹⁹.

אישה המסרבת לקיים יחסי מין עם בעלה, נקראת בדין העברי "מורדת". מכאן,

שאשה שאינה מקיימת חובה אחרת כלפי בעלה, אינה "מורדת".

הדין מכיר בשני סוגים של "מורדות":

1. "מורדת" שהיא "בעינא ליה ומצערנא ליה" ("רוצה בו ומצערת אותו -")

היינו: אף על פי שאין לה טענות מוצדקות כלפי הבעל, ברצונה לצערו על

ידי סירוב לקיים עמו יחסי מין, כדי שייתן לה גט וישלם את כתובתה.

2. "מורדת" בטענת "מאיס עליי" - היינו: אישה שבעלה דוחה אותה ומשום כך היא

מסרבת לקיים עמו יחסי מין. לעניין זה יש להבחין בין אישה הטוענת טענה

כנה נגד בעלה, לבין אישה שטענת "מאיס עליי" שהיא מעלה - אינה כנה.

במקרה השני תיחשב האישה ל"מורדת" מהסוג הראשון.

יצוין כי הימנעות של האישה מלתבוע את כתובתה, תהווה ראיה לכאורה לכנות טענתה.

¹⁵ עירובין ק', ב'.

¹⁶ שולחן ערוך, אבן העזר סימן כה' סעיף ב'.

¹⁷ רבי משה בן מימון, היה מגדולי הפוסקים בכל הדורות, מחשובי הפילוסופים בימי הביניים, איש אשכולות, מדען, רופא, חוקר ומנהיג. ומכונה "הנשר הגדול".

¹⁸ הלכות איסורי ביאה פרק כא' הלכה יב'.

¹⁹ משנה תורה-ספר נשים-הלכות אישות טו', יז'.

חכמים תיקנו, שאישה המורדת על בעלה, מקצצים מסכום כתובתה, שבעה דינרים לשבוע

(שווי של 33.6 גרם כסף, מעט יותר מאונקיה) ובינתיים מנסים לשכנע אותה להפסיק

למרוד בבעלה ולקיים את חיובי האישות המוטלים עליה, תקנה זו מוזכרת לראשונה

במשנה: "מורדת על בעלה, פוחתין לה מכתבתה שבעה דינרין בשבת. רבי יהודה אומר,

שבעה טרפעיקין. עד מתי הוא פוחת, עד כנגד כתובתה. רבי יוסי אומר, לעולם הוא פוחת

והולך, שמא תפול לה ירשה ממקום אחר, גובה הימנה. וכן המורד על אשתו, מוסיפין לה

על כתבתה שלשה דינרין בשבת. רבי יהודה אומר, שלשה טרפעיקין"²⁰.

אם האישה מנמקת את הסיבה למרידתה - מכיוון שהיא מואסת בבעלה ורוצה להתגרש

ממנו, לא קנסו חכמים את האישה לדור עמו, שכן אנוסה היא, אין אישה יכולה לדור עם

אדם שאינה חפצה בו. דין מורדת קיים רק כאשר היא אומרת שהיא עדיין רוצה בנישואיה

ואינה דורשת להתגרש, אלא שהיא רוצה לצער אותו (ולפי שיטת רש"י אף כופין את הבעל

לתת גט, אך רבנו תם חלוק על כך).

אם בכל זאת הבעל יחליט לקיים יחסי אישות עם אשתו בניגוד לרצונה, הילדים שיוולדו

כתוצאה ממעשה אונס זה יקראו "בני אנוסה" והם יהיו מבני "תשע המידות"²¹ שעבודת

ה' תהיה קשה עליהם.

²⁰ משנה מסכת כתובות פרק ה' משנה ז.

²¹ ואלו הם - בני אימה, בני אנוסה, בני שנואה, בני נידוי, בני תמורה, בני מריבה, בני שכרות, בני גרושת הלב, בני ערבוביא, בני חצופה, ויש אומרים אף בני ישנה.

גישת המשפט הישראלי לאונס אשתו והשתלשלותה

בחוקי מדינת ישראל, אונס הוא עבירת מין הכוללת החדרת איבר מאיברי גופו של אדם או החדרת חפץ כלשהו על ידי אדם לאיבר מינה של האישה, ללא הסכמתה החופשית (חוק העונשין, סעיף 345)

המשפט הפלילי בישראל התבסס על המשפט האנגלי, היחס לכפיית יחסי מין במסגרת הנישואים (כלומר על ידי בעל על אשתו) הוגדר במשפט האנגלי על ידי המשפטן בן המאה ה-17 מתיו הייל שקבע כי "הבעל אינו יכול להיות אשם בעבירת אינוס שביצע בעצמו באשתו החוקית, כי על ידי ההסכמה ההדדית וחווה הנישואין האישה מסרה את עצמה לבעלה בעניין זה, ואין היא יכולה לחזור בה". בשנת 1977 פורסם נוסח מאוחד לחוק העונשין בישראל. סעיף 345 לחוק זה, העוסק באונס, פתח במילים: "הבועל אישה, שאינה אשתו, נגד רצונה"²². ניסוח זה הבהיר את שהיה מקובל קודם לכן, בעקבות המשפט האנגלי, שכפיית יחסי מין במסגרת הנישואים (כלומר על ידי בעל את אשתו), אינה בגדר אונס. כעבור כחצי שנה פורסם תיקון טעות לנוסח זה, ונקבע שהנוסח הנכון הוא "הבועל אישה, שלא כדין, נגד רצונה"²³ (תיקון טעות זה החזיר למעשה את הנוסח שהיה טרם קבלת הנוסח המאוחד). בשנת 1980 פסק בית המשפט העליון, בהרכב שכלל את נשיא בית המשפט העליון משה לנדוי והשופטים מרים בן-פורת ודוד בכור, שכפיית יחסי מין במסגרת הנישואים גם היא בגדר אונס. פסיקה זו הייתה בניגוד למשפט האנגלי, והתבססה על המשפט העברי, בהתאם לחוות דעתו של היועץ למשפט עברי במשרד המשפטים נחום רקובר (התייחסות שלילית לגישת המשפט האנגלי הופיעה כבר בפסקי דין משנות ה-60, של שופטי בית המשפט העליון בנימין הלוי וצבי ברנזון).

²² סעיף 345 בחוק העונשין. תשל"ז-1977, ס"ח 864 מיום 4 באוגוסט 1977 (הנוסח המקורי של החוק).
²³ תיקון טעויות, ס"ח 891 מיום 30 במרס 1978.

ישום חוק זה אנו רואים בפסק דין כהן.

בשנת 1980 הגיש **משה כהן** ערעור (הן על ההרשעה בעבירת האינוס והן על העונש עצמו) לבית המשפט העליון בשבתו לבית משפט לערעורים פליליים [22.6.80, 24.9.80] לאחר שהורשע בבית המשפט המחוזי, בין היתר, באינוס, לאחר שבעל את רעייתו נגד רצונה תוך שימוש בכוח.

השאלה, עליה נסב הערעור, היא משמעות המונח "שלא כדין" בהגדרת עבירת האינוס, בסעיף 345 לחוק העונשין, תשל"ז-1977: האם מתגבשת העבירה עצם בעילת האישה בניגוד לרצונה ותוך שימוש בכוח - שכן בעילה בניגוד לרצון היא "שלא כדין" מעצם התנגדות האישה - או שמא יש צורך ביסוד נוסף, כדי שהבעילה תהא "שלא כדין"? לאחר דיונים וחקירות במשפט העברי הישראלי והאנגלי ראו כי המשפט העברי מתנגד נחרצות לתפיסה כי הגבר יכול לאנוס את אשתו כשזו מסרבת לקיים עמו יחסי מין, בעוד שבמשפט האנגלי המעשה מותר (נכון לשנת 1980 שבה הוגש הערעור) בעקבות התפיסה כי בעצם חוזה הנישואים בין בני הזוג האישה מוסרת את עצמה לבעלה בעניין זה ואין היא יכולה לחזור בה מהסכמתה. אולם אנו חיים במדינה נאורה ואין זה ייתכן כי במדינה היהודית הנאורה המעשה שמטלטל קשות את המצפן המוסרי של האדם יהיה בגדר מותר בחוק. לבסוף הוחלט לדחות את הערעור על ההרשעה אולם קיבלו את הערעור על העונש והפחיתו כחצי מתקופת מאסרו.

סיכום

לסיכום, המשפט הישראלי מכיר באונס אשתו כאונס לכל דבר והמעשה אסור בחוק, בניגוד להלכה האנגלית שרווחה עד דצמבר 1993 שהוגדרה במאה השבע עשרה לספירה על ידי SIR M.HALE, שכתב בספרו "PLEAS OF THE CROWN".

"הבעל אינו יכול להיות אשם בעבירת אינוס שביצע בעצמו באשתו החוקית, כי על ידי ההסכמה ההדדית וחווה הנישואין האישה מסרה את עצמה לבעלה בעניין זה, ואין היא יכולה לחזור בה".

המשפט הישראלי אינו הולך לפי חוק זה עקב המוסר הפגום והמצפון הזועק בשמעו דברים אלו, לא ייתכן כי במדינה נאורה כשלנו מעשה נתעב שכזה יחשב כמעשה מוצדק וייתן לגיטימציה לגברים להמשיך ולבצע מעשים אלו בנשותיהם. המשפט הישראלי הושפע בעיקר מהמשפט העברי שמתנגד נחרצות למעשה זה ומגנה בתוקף אנשים שעושים כך. נסיים במה שאמר השופט בכור בשנת 1980 בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים, בהתייחסו למשפט העברי בפסק דין משה כהן.

המסקנה אליה הגעתי עולה בקנה אחד גם עם עקרונות היסוד של כבוד האישה כאדם חופשי, ולא כשפחה הנתונה לחסדי בעלה בעניין כה רגיש ועדין, עקרונות אשר לדאבון הלב לא מומשו בחקיקה ובפסיקה של מדינות נאורות ומתקדמות בעולם... עם ישראל יכול להתברך בגישה המתקדמת והליברלית של מורשתו, וההלכה בנדון בחוק העברי מזה ימים ימימה.

ביבליוגרפיה

משפט עברי

מקורות מהתנ"ך

חומש בראשית, חומש שמות,

שופטים, שמואל ב'.

ספרות הפסיקה

משנה תורה/ הרמב"ם – ספר קדושה – הלכות איסורי ביאה

משנה תורה/ הרמב"ם – ספר נשים – הלכות אישות

משנה – סדר נשים – מסכת כתובות/ קידושין

משנה – סדר מועד – מסכת עירובין

שולחן ערוך של רבי יוסף קארו

המשפט הישראלי

חקיקה

סעיף 345 לחוק העונשין תשל"ז

תיקון סעיף 345 לחוק העונשין 1978

פסיקה

ערעור פלילי 91/80 משה בן מאיר כהן נגד מדינת ישראל פ"ד לה' (3) 281

משפט אנגלי

"PLEASE OF THE CROWN"